

УДК 351

*В. В. Черкаска,
к. держ. упр.,
докторант Міжрегіональної академії управління персоналом*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА РЕГІОНУ

*V. Cherkaska,
PhD Public Administration, specialty,
PhD of the Interregional academy of management a personnel*

FORMATION OF THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION IN THE REGION

Визначено, що доцільність розробки методичних положень щодо розподілу додаткового прибутку, отриманої від спільної діяльності в аграрній сфері, обумовлена: новими умовами спільного функціонування підприємств при створенні інтеграційної структури; бажанням використання (розробки) більш об'єктивних критеріїв, пропорцій розподілу отриманої додаткової прибутку інтеграційною структурою між учасниками такої структури.

Запропоновано з метою справжнього дослідження перетворити існуючу структуру сільського господарства округу в регіональну інтегровану корпоративну структуру з наявністю керуючої компанії.

Запропоновано методика планування державними органами потреби в бюджетній підтримці сільського господарського виробництва, яка ґрунтується на розробці нормативів в субсидування сільськогосподарських організацій, диференційованих з урахуванням економічних умов. Планування бюджетної підтримки на основі нормативів буде сприяє вирівнюванню умов господарювання.

При цьому пропонуються два варіанти розрахунку нормативів потреб у субсидіях для забезпечення розширеного відтворення.

Принципова відмінність варіантів полягає в тому, що в першому випадку ми використовуємо для визначення рівня витрат бюджету на поставку сільського господарства показник «нормативний рівень рентабельності», а в другому - «нормативний рівень окупності витрат на основне виробництво».

It is determined that the expediency of developing guidelines on the distribution of additional profits derived from joint activities in the agrarian sector is due to: new conditions for the joint operation of enterprises in creating an integration structure; The desire to use (develop) more objective criteria, the proportions of distribution of the additional profit received by the integration structure between the participants of such a structure.

The purpose of this study is to transform the existing structure of agriculture of the Autonomous Okrug into a regional integrated corporate structure with the presence of a management company.

The methodology of planning by state authorities for the budget support of agricultural production is proposed, which is based on the development of standards for subsidizing agricultural organizations, differentiated according to economic conditions. Planning of budget support on the basis of standards will help to balance the conditions of management.

At the same time, two options are proposed for calculating the requirements for subsidies for enhanced reproduction.

The fundamental difference of the options is that in the first case, we use the "normative level of profitability" indicator for determining the level of budget expenditures for agricultural supply, and in the second, "the normative level of return on costs for basic production".

Ключові слова: аграрний сектор, додатковий прибуток, інтеграційна структура, сільське господарство, регіональна інтегрована корпоративна структура, методика планування, субсидування сільськогосподарських організацій.

Keywords: agricultural sector, additional income, integration structure, agriculture, regional integrated corporate structure, methodology of planning, subsidization of agricultural organizations.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. По суті, при проектуванні класичної інтеграційної структури необхідно вирішити два завдання: 1) оцінити загальну додатковий прибуток від інтеграції; 2) визначити справедливий механізм розподілу цієї додаткової прибутку між учасниками.

Без створення ефективної системи державної підтримки, як по показувала досвід країн з ринковою економікою, аграрний сектор не має. Проблема субсидування сільського господарства в Україні мало розроблена в теоретичному і методичному планах. Невирішені питання обґрунтування розподілу бюджетних коштів за напрямками розвитку аграрної сфери, їх диференціації по територіях і господарюючим суб'єктам. Відсутня єдина методика планування потреб сільськогосподарських організацій в субсидіях. Істотного коректування вимагає і система оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Оскільки всередині регіонів сільгоспорганізації відрізняються за рівнем економічного розвитку, використовувати потрібно диференційовані нормативні ви субсидій з урахуванням природних і економічних умов кожної групи організацій. Нормативи набудуть заданий вид, якщо їх розраховувати на 1 грн. валової чи товарної продукції, на одиницю площі (на 1 га господарських угідь або ріллі) з урахуванням коефіцієнта окупності витрат. При цьому в якості критерію підтримки може виступати рівень окупності виробництва. Особливу увагу слід приділяти використанню ресурсного потенціалу та ефективного витрачання виділених цільових коштів.

Диференціація на основі нормативів буде сприяти вирівнюванню умов господарювання. Сильні сільгоспідприємства краще адаптуються до ринку, у них більше можливостей й здійснювати подальший розвиток за рахунок залучення ринкових джерел. Середні і слабкі сільгоспідприємства, використовуючи підтримку держави, придбають шанси на отримання коштів для збереження і розвитку свого виробництва.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Основні положення сучасних теорій державного регулювання в аграрному секторі, його проблемні питання та необхідність здійснення викладені в працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких питання державного регулювання економіки в цілому та агропромислового комплексу зокрема розглядали А. Мюллер, А. Сміт, Д. Кейнс, І. Шумпетер, К. Маркс, М. Портер, М. Фрідман, М. Хью, П. Самуельсон, Ф. Енгельс, Ф. Ліст та інші. Українські вчені також досліджують зазначені питання. Зокрема, це Федоренко А., Бородин Е., Прокопа І., Соколенко С., Яненкова І. Г. та ін.

Метою статті є формування системи державного регулювання агропромислового виробництва регіону та заходи державного регулювання економіки України, проаналізувати проблематику державного регулювання аграрного сектора та віднайти напрямки їх вирішення зумовив актуальність даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Систематизуючи дослідження вчених шляху збільшення додаткового прибутку можна виділити наступні основні принципи в рішенні першого завдання:

1. Прибуток від спільної управлінської діяльності. Найважливішим елементом даного принципу сприяє отриманню додаткового прибутку є зменшення загальних витрат. Найбільш важливими при інтеграції напрямками зменшення загальних витрат є зменшення транзакційних, фіскальних, маркетингових та управлінських витрат, а також сукупних витрат на НДДКР і пов'язаних інформаційних витрат, пов'язаних з помилками в ухваленні рішень через недостатню і / або недостатньо оброблену і осмислену інформацію.

2. Прибуток від спільної інвестиційної діяльності. Об'єднані в групу підприємства можуть вести спільну інвестиційну діяльність з більшим прибутком, ніж в разі їх незалежного функціонування. Перш за все, це досягається за рахунок спільного використання загальних тепер матеріальних і фінансових ресурсів групи. Можливість перерозподілу ресурсів за часом виконання інвестиційних проектів і між різними проектами становить значний резерв для отримання додаткового прибутку шляхом зменшення вартості і часу виконання окремих проектів. При цьому може також виникати синергетичний ефект від взаємодії раніше незалежних проектів. Організаційно-господарський механізм інтеграційної структури сприяє практичній реалізації чинників зростання ефективності інвестицій. До таких факторів належать: перерозподіл ризику всередині інтеграційної структури; диверсифікація виробництва; зростання реалізації за рахунок збільшення обсягів

випуску продукції; узгоджені дії в виробничій та маркетинговій діяльності; механізми залучення зовнішніх ресурсів (субсидії, кредити, пільги та тощо).

3. Прибуток від спільного використання майна. Одним з перспективних способів отримання додаткової вигоди в рамках інтеграційної структури є використання основних засобів в якості засобу для забезпечення додаткових кредитів.

4. Прибуток від збільшення ринків збуту продукції. Спільна діяльність в рамках інтеграційної структури дозволяє збільшити кількість укладених контрактів по збуту продукції переважно за рахунок зростання надійності поставок.

Для вирішення другого завдання необхідно керуватися наступним принципом. Якщо кожен з учасників не буде переконаний у власній приватній вигоді і в справедливості розподілу загальної додаткового прибутку, утворення інтеграційної структури просто не відбудеться, а якщо воно і станеться, то не буде довготривалим через невдоволення учасників, що створюють загальну нестійкість.

Доцільність розробки методичних положень щодо розподілу додаткового прибутку, отриманої від спільної діяльності в аграрній сфері, обумовлена:

- новими умовами спільного функціонування підприємств при створенні інтеграційної структури;
- бажанням використання (розробки) більш об'єктивних критеріїв, пропорцій розподілу отриманої додаткової прибутку інтеграційної структурою між учасниками такої структури [5, С. 45].

У інтеграційній структурі доцільно використовувати показники руху грошових коштів і фінансових результатів, які обчислюються для кожного року окремо. За допомогою аналізу такої групи показників можна вивчати динаміку ефективності виробничої діяльності підприємств]. До таких показників відносяться наступні величини:

- чистий приплив від операцій, що дорівнює сумі чистого прибутку від діяльності учасників і амортизаційних відрахувань;
- чистий платіжний баланс (сальдо реальних грошей), що дорівнює різниці власних і позикових коштів для реалізації інвестиційних проектів і сумарних інвестиційних витрат;
- чистий дохід або потік реальних грошей (Cash Flows), рівний перевищенню суми чистого прибутку і амортизаційних відрахувань над загальними амортизаційними витратами;
- рентабельність продукції по балансового прибутку як відношення балансового прибутку до собівартості (%);
- рентабельність продукції за чистим прибутком, дорівнює відношенню чистого прибутку до собівартості (%);
- рентабельність власного капіталу - відношення чистого прибутку до середньорічної власного капіталу (%);
- рентабельність використовуваного капіталу - відношення чистого прибутку до середньорічної власним і позикового капіталу (%);
- рентабельність основних фондів - відношення балансового прибутку до залишкової вартості основних фондів (%);
- рентабельність продажів - відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції (%);
- коефіцієнт чистої виручки як відношення суми чистого прибутку і амортизаційних відрахувань до виручки від реалізації;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу, що дорівнює відношенню виручки від реалізації до середньорічної власного капіталу;
- коефіцієнт оборотності капіталу, що використовується, рівний відношенню виручки від реалізації до середньорічної власним і позикового капіталу;
- співвідношення позикових і власних коштів - це відношення величини позикових коштів до власних (%);
- відношення позикових коштів до використовуваному капіталу - це відношення величини позикових коштів до суми власних і позикових коштів (%) [4, С. 6].

З метою справжнього дослідження в даній частині роботи нами було запропоновано перетворити існуючу структуру сільського господарства в регіональну інтегровану корпоративну структуру з наявністю керуючої компанії. Податковим Кодексом України визначено, що при переході на єдиний сільськогосподарський податок (ЕСГП) або на спрощену систему оподаткування (ССО) платник податків звільняється від обов'язку зі сплати податку на прибуток організацій (за винятком податку, що сплачується з доходів), податку на майно організацій, єдиного соціального податку. Організації, які є платниками податків зазначених податків, не визнаються платниками податків податку на додану вартість (за винятком податку на додану вартість).

Платниками єдиного податку 4 групи у 2016 році можуть бути юридичні особи - сільськогосподарські товаровиробники, питома вага продажу сільськогосподарських товарів за попередній податковий (звітний) рік не менше, ніж 75%.

Згідно з п. 2921.1 ПКУ (зі змінами) з 2016 року виключено абзац, де вказано, що "права власності/користування земельними ділянками повинні бути оформлені та зареєстровані відповідно до законодавства", тому для тих підприємств, в яких є земельні ділянки, які були передані в постійне користування (а це велика кількість фермерських господарств, зареєстрованих до 2002 року), або ж право власності/оренди оформляється, але ще не зареєстровано в Державній реєстраційній службі, усунута перешкода для реєстрації платником єдиного податку 4 групи.

До податкового законодавства внесене вимога про обов'язкову реєстрацію договорів, якими передбачається право власності та право користування земельними ділянками, у тому числі на умовах оренди. Адже згідно п. 2921.3 підставою для нарахування єдиного податку платниками 4 групи є дані державного земельного кадастру, дані з державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Відповідно, площа земельних ділянок, інформація про які не внесена до державного земельного кадастру, фактично не включатиметься в базу оподаткування єдиного податку.

Згідно з п. 291.51 ПКУ не можуть бути платниками 4 групи єдиного податку суб'єкти господарювання:

- в яких більше 50 відсотків доходу, отриманого від продажу сільськогосподарській продукції власного виробництва та продуктів її переробки, складає дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних кольорів, вирощених на угіддях, що належать сільськогосподарському товаровиробникові на праві власності або наданих йому в користування, і продуктів їх переробки), диких тварин та птиць, хутряних виробів та хутра (окрім хутрової сировини);

- які здійснюють діяльність із виробництва підакцизних товарів, окрім виноматеріалів виноградних (коди згідно УКТ ЗЕД 2204 29-2204 30); вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції;

- які станом на 01 січня звітного року мають податковий борг, за винятком безнадійного податкового боргу, що виник унаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин)).

В зв'язку із значними змінами в оподаткуванні таких юридичних осіб (це, зокрема, переважна кількість фермерських господарств) наведемо особливості оподаткування таких підприємств у 2016 році.

Так, Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році" № 909-VIII від 24.12.2015 р. внесено багато змін в Податковий Кодекс України та інші законодавчі акти, зокрема, щодо ставки єдиного соціального внеску (встановлюється лише ставка 22% нарахування на заробітну плату за рахунок роботодавця, відміняється утримання ЄСВ із заробітної плати працівників, збільшується максимальна сума для нарахування внеску у 25 мінімальних заробітних плат - 34450 грн.), ставки податку на доходи фізичних осіб (застосовується єдина ставка 18% замість диференційованої 15%-20%)

База оподаткування єдиним податком 4 групи у 2016 році Зазначеним вище законом, зокрема, визначено, що індекс споживчих цін за 2015 рік, що використовується для визначення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ та перелогів), застосовується із значенням 120 відсотків. Враховуючи інформацію витягу з листа Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру від 11.01.2016 №6-28-0.22-201/2-16 «Про індексацію нормативної грошової оцінки земель»

Таким чином, на підставі вищеописаних пропозицій щодо вдосконалення системи державного регулювання агропромислового виробництва регіону необхідний науково обґрунтований підхід до вирішення поставлених проблем [1, С. 99].

Нами пропонується методика планування державними органами потреби в бюджетній підтримці сільського господарського виробництва, яка ґрунтується на розробці нормативів в субсидування сільськогосподарських організацій, диференційованих з урахуванням економічних умов. Планування бюджетної підтримки на основі нормативів буде сприяти вирівнюванню умов господарювання.

При цьому пропонуються два варіанти розрахунку нормативів потреб у субсидіях для забезпечення розширеного відтворення.

Принципова відмінність варіантів полягає в тому, що в першому випадку ми використовуємо для визначення рівня витрат бюджету на поставку сільського господарства показник «нормативний рівень рентабельності», а в другому - «нормативний рівень окупності витрат на основне виробництво».

В основу першого варіанту покладена методика, розроблена вченими, яка використовує норматив потреби в субсидіях для забезпечення сільськогосподарського відтворення розраховується на 100 га сільгоспугідь [3, С. 52]. На наш погляд, використання нормативів на одиницю площі «вигідно», перш за все, великим їхнім власникам, а, наприклад, птахо фабрики, свинарські організації залишаються в програті. Далі, беручи за основу розрахунків собівартість реалізованої продукції, ми не враховуємо специфіку сільськогосподарського виробництва, в якому лише частина про продукції є товарною і, отже, виручка від її реалізації повинна покрити всі витрати.

Тому за основу розрахунків ми взяли сільгоспорганізації як самостійні суб'єкти господарювання з сов окупність всіх витрат на виробництво всієї продукції та визначено об'єкти фінансування для забезпечення їх розширеного відтворення, а також доводиться перевага нормативного рівня окупності витрат на основне виробництво перед нормативним рівнем рентабельності.

Також нами пропонується перерозподіляти державну підтримку, надану тим організаціям, які досягнув і нормативних рівнів, забезпечення розширеного відтворення, на користь менш успішних, маючи на меті збереження сільськогосподарського виробництва на даних територіях.

Розрахований нами норматив потреб в субсидіях складається із сум коштів держпідтримки, фактично отриманих сільхозпідприємств області, і додаткової потреби в субсидіях. У першому варіанті додаткова потреба в субсидіях відображає суму коштів, що необхідна сільхозпідприємств для досягнення нормативного рівня рентабельності, рівного 40%, у другому - окупності витрат 130%, при якому вони, на наш погляд, здатні вести розширене відтворення [2, С. 71].

Висновки. В даний час основна ставка робиться на більш розвинені сільгоспорганізації. Це виправдано, оскільки на них більшою мірою тримається сьогодні галузь. Але не можна скидати з рахунків економічно слабкі і розвалюються організації, які становлять значну частку від загального їх числа. Тут потрібен особливий підхід. Їх ліквідація, переорієнтація, реформування або банкрутство повинні поєднуватись з продуманою програмою соціальної захисту працівників. Не можна допустити, щоб галузь розвалилася. В цьому випадку слідом за сільхозпідприємствами прийдуть до занепаду особисті подвір'я і селянські (фермерські) господарства, які підтримують свій рівень розвитку за рахунок великого виробництва.

При розподілі коштів підтримки потрібно враховувати все різноманіття економічних і соціальних завдань, що стоять перед галуззю. Основна їх частина повинна бути спрямована на підвищення доходів сільськогосподарських організацій. Найбільш актуальними напрямками витрачання коштів є:

- підтримка цін за допомогою державних закупівель та товарних інтервенцій, прямих субсидій;
- компенсація частини витрат на придбання найбільш дефіцитних засобів виробництва (мінеральні добрива, пальне, мастильні матеріали, елітне насіння і племінні тварини, сільськогосподарська техніка);
- пільгове кредитування сільгоспвиробників.

Слід вжити заходів, спрямованих на полегшення умов виплати боргів сільгоспідприємств. Вони нагромадженні в період недостатньої фінансової підтримки галузі. Втрати, яких зазнало сільське господарство, дають право сільгосптоваровиробникам претендувати на компенсацію збитку, отриманого з вини держави.

Для того щоб система державної підтримки була більш ефективною, потрібно консолідувати не тільки фінансові, а й управлінські ресурси. Підтримка слабких сільгоспорганізацій з боку державних органів повинна полягати в їх активній участі при розробці програм фінансового оздоровлення сільськогосподарських товаровиробників і модернізації виробництва. Виділяючи кошти, держава стає співучасником виробничого процесу.

Така система дозволяє зосередити зусилля господарюючих суб'єктів і органів управління на розтині внутрішніх резервів і мобілізації зовнішніх джерел фінансування. Сильні організації стануть більш зацікавленими учасниками процесів об'єднання зі слабкими, якщо отримають для цього гарантовану підтримку держави. До слова, обласної цільової програми передбачена така підтримка. Вона може бути спрямована на оплату приєднується майнового комплексу, на розрахунки за боргами перед обласним бюджетом і податковим платежем, на інші необхідні витрати.

Список використаних джерел.

1. Бородіна О. Аграрна політика України. Витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації / О. Бородіна // Економіка України. — 2008. — №10. — С. 94—111.
2. Гуторов О.І. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств / О.І. Гуторов, К.М. Крамаренко // Економіка АПК. — 2009. — №10. — С. 69—73.
3. Дем'яненко С. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку / С. Дем'яненко // Економіка України. — 2009. — №12. — С. 50—61.
4. Зубець М.В. Кластерний підхід інтеграції та інноваційно-інвестиційного розвитку АПК / М.В. Зубець, С.А. Володін // Вісник аграрної науки. — 2009. — №11. — С. 5—8.
5. Олексенко Р. І. Управління кадровими ресурсами підприємств у сучасних умовах господарювання / Р. І. Олексенко // АгроСвіт. — 2010. — № 14. — С. 41-49.
6. Саблук П.Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. — 2010. — № 1. — С. 3—12.

References.

1. Borodina, O. (2008), *Ahrarna polityka Ukrainy. Vytoky, suchasnyy stan i novi mozhlyvosti v konteksti instytutsionalizmu ta vyklykiv hlobalizatsiyi* [Agrarian policy of Ukraine. The origins, current status and opportunities in the context of institutionalism and challenges of globalization]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10, pp. 94—111 [in Ukrainian].
2. Hutorov, O.I. Kramarenko, K.M. (2009), *Otsinka investytsiynoyi pryvablyvosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv* [Evaluation of investment attractiveness of agrarian enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 69—73 [in Ukrainian].
3. Demyanenko, S. (2009), *Ahrokhodynhy v Ukraini: protses stanovlennya ta rozvytku* [Agroholdings in Ukraine: the process of formation and development]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 12, pp. 50—61 [in Ukrainian].
4. Zubets', M.V. Volodin, S.A. (2009), *Klasternyy pidkhd intehratsiyi ta innovatsiyno!investytsiynoho rozvytku APK* [The cluster approach of integration and innovative and investment development of agroindustrial complex]. *Visnyk ahrarnoyi nauky*, no. 11, pp. 5—8 [in Ukrainian].
5. Oleksenko, R. I. (2010), "Management of personnel resources of enterprises in modern economic conditions", *AhroSvit*, vol. 14, pp. 41—49.
6. Sabluk, P.T. Kropyvko, M.F. (2010), *Klasteryzatsiya yak mekhanizm pidvyshchennya konkurentospromozhnosti ta sotsial'noyi spryamovanosti ahrarnoyi ekonomiky* [Clustering as a mechanism to enhance competitiveness and social orientation of agricultural economics]. *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 3—12 [in Ukrainian]